

o radach obywatelskich

W LUTYM ROKU 1915.

<http://rcin.org.pl>

Bibl. archiwalny 131

1 0

R A D A C H
O B Y W A T E L S K I C H .

PRZEZ JEDNEGO Z CZŁONKÓW RADY OBYWATELSKIEJ
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO.

w dołączeniu do Orła białego.

Remunowicz

w Warszawie.

w DRUKARNI przy Ulicy GĘSIEJ.

<http://rcin.org.pl>

1020.

4964

INSTITUT
BADAŃ LITERACKICH PAM
BIBLIOTEKA
00 330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
TEL. 26-68-63-

<http://rcin.org.pl>

O
R A D A C H
O B Y W A T E L S K I C H.

Ustawy eywilne wszystkich krajów i wszystkich wieków, miały zawsze Kommentatorów i wykładowczy; prócz prawodawców znalazło się zawsze dosyć doświadczeniem i nauką oświeconych mężów, którzy wszystkie wątpliwości ustaw, życie i majątki obywatelskie obchodzących, usunąć starali się, a nienadwerężając bynajmniej mocy i znaczenia wyrazów ustawy, rzucali tam światło, gdzie dla pojęcia wielu umysłów, ciemność panowała. Ustawy polityczne rzadko kiedy podobnych badań stawały się przedmiotem: wykluczone przez długi przeciąg wieków z przybytku pojęcia ludzkiego, niemogły one uwagę myślących ludzi zatrudniać,

<http://rcin.org.pl>

póty póki ich ludom nieprzyznano i póki sądenie o nich na równi z bluźnierstwem kładziono. Półwieku jeszcze nieupłynęło jak o prawach politycznych otwarciej i śmielej rozumować zaczęto, a teraz gdy przyznanie i używanie ich w niezbędną narodów zamieniło się potrzebę, obowiązkiem jest każdego dobrze myślącego Obywatela, zastanowić się nad ustawami politycznymi swego kraju, zgłębić ich ducha i pojąć właściwe wyrazów znaczenie, azeby usunąwszy wszelkie wątpliwości, za złe ich zrozumienie i wykonanie odpowiedzialności na siebie nieściągnął.

Przejęty tą prawdą i prawdziwemi obywatela obowiązkami, powazam się zwrócić uwagę współziomków moich na instytucją liberalną do której uczestnictwa wszyscy są powołani. Dwuletnie sprawowanie funkcji Członka Rady obywatelskiej, wzniesiło wemnie pomysłowanie tej pięknej instytucji, i dało mi poznać niektóre względem niej wątpliwości, lubo nieśmiem sobie pochlebiać nadzieją, ażebym je mógł uchylić, lecz jeżeli gorliwych obywateli uwagę nanie zwrócę, jeżeli niektóre porady moje do większego zgłębienia ducha ustaw posłużą, natenczas cel życzeń moich osiągnę.

<http://rcin.org.pl>

Konstytucja Królestwa Polskiego zaprowadziła w każdym Województwie Radę z Obywateli na Sejmikach wybranych złożoną, której trzy równie ważne, jak z duchem wieku zgodne prerogatywy przyznała; to jest wybór sędziów; układanie i czyszczenie listy kandydatów na Urzędy Administracyjne, i przestrzeganie dobra Województwa. Wspaniałomyślny Monarcha, który nam naszą konstytucyjną ustawę nadał, przeszedł liberalnością tej instytucji konstytucje innych narodów; bo przez nią właśnie daleko większy udział narodowi w sprawie wspólnej nadał, aniżeli się do razu krótkowidzącym zdawać może. Gdy albowiem dzieli z jednej strony prawodawczą władzę z reprezentantami narodu, pozwoił mu z drugiej wybrać liczniejsze jeszcze grono reprezentantów i pełnomocników swoich, którzy wykonywanie ustaw cywilnych i sądzenie spraw i zbrodni, enocie i zdatności poruczać mają, którzy do poczetu zarządców rzeczą publiczną niegodnym przystępu dać niepowinni, i co niektórzy nakoniec jako bliżsi wypadków i potrzeb świadkowie i uczestnicy, powszechnego dobra przestrzegać i obywatele od nadużyć władzy urzędników zaślaniać mogą. Możnaż po wiekopomnych prawodawstwa dziełach, wystawiać sobie czyny i zabiegi które-

by bardziej potrzebom narodu, godności obywatelskiego grona i natchnieniu wieku, w którym żyjemy odpowiadały? Godziż się skazać obojętnością te tak piękne narodu prerogatywy, które tylko z ojcowskiego serca Monarchy, swobodą poddanych swoich zajętego pochodzić mogą? Czyliż nie należy wszystkich usiłowań łożyć na to, ażebyśmy równie do Rad obywatelskich jako i do prawodawczej izby, godnych i zdatnych reprezentantów obierali? A ci których zaszczytny wybór do tychże rad powołał, mogąż mieć świętsze obowiązki nad te, ażeby się duchem ustaw i prerogatyw własnych przejęli, z sumienną stałością, jednym krokiem z drogi prawości niezbaczali, i aby stronnictwu, osobistościom, lekkomyślności i obojętności, do serca własnego nigdy przystępu niedawali?

Powyżej-wyliczone atrybucje Rad obywatelskich, określają ich istotę; Konstytucja zostawiając wybór Radców Sejmikom, i poruczając radom wybór Sędziów, i sądzenie o moralności Kandydatów na urzędy, zaprowadziła instytucją jedynie polityczną, która żadnego związku z władzą wykonawczą i żadnego udziału w tejże władzy niema. Naród konstytucyjnie rządzony, powinien znać tych którym wykonanie ustaw, a tem samem, życie, dobre mie-

nie i majątki obywateli porucza; jeżeli nader ważnem jest prawem jego, mieć czynny udział w stanowieniu ustaw, niemożna utrzymywać iż obojętną dla niego jest rzeczą kto te ustawy wykonywa; bo przewrotność i zbrodnia najzbawienniejszą przeistoczy ustawę, bo prawodawstwo niemoże tak wysoki stopień doskonałości osiągnąć, ażeby każda ustawa nigdy uzupełnienia, tłumaczenia, i rozeznania przy zastosowaniu jej do czynu potrzebować niemiała. Podług tego można powiedzieć, że jeżeli Sejm przez mądre ustawy zakłada zasady pomyślności krajowej, rady wojewódzkie przez dobór urzędników budowę tej pomyślności wznosić dopomagają. Instytucja rad wojewódzkich wypływa tedy z praw narodu, któremu czynny udział w sprawie wspólnej przysługują; jest ona ważną częścią reprezentacji narodowej, na zasadach prawa politycznego wspartą, i w ścisłym związku z Sejmową reprezentacją zostająca; jest zatem zupełnie liberalną, polityczną instytucją.

Mylnem jest może zdanie moje, lecz zdarzyło mi się nieraz uczynić to dostrzeżenie iż nie wszyscy ten właśnie duch instytucji Rad obywatelskich pojmują: odwołajmy się do zdarzeń, które zaprowadzenie jej poprzedziły, ażeby w nich szukać przyczyn

niedokładnego pojęcia stosunków i przeznaczenia tejże instytucji.

Rady obywatelskie nastąpiły po Radach Departamentowych za rządu Xięstwa Warszawskiego zaprowadzonych; w czasie w którym skutki bezrządu wojennego w zbyt świeżej jeszcze zostawały pamięci, gdy doznane niesprawiedliwości i straty najżywiej każdego obchodziły; Rady departamentowe, czyniły rozkład podatków, nakładały uboczne nadzwyczajnymi potrzebami przywiedzione składki, słuchały urzędników wykonawczych rachunków z poboru i z wydatku tychże składek, i zabrnęły że tak rzekę, w odmęcie rachunkowości furażowych, i magazynowych. Działając wśród takich okoliczności, w których każdy rachunkiem reszty zasiłków swoich jedynie był zajęty, niemogły one z tą dokładnością, z tą sprężytością i z tym pospiechem czynności swoich odbywać, jakich potrzeba gdy z demoralizacją niższych urzędników Administracyjnych, z przebiegłością liwerantów, i z arbitralnością nakazów i dostaw wojennych walczyć wypada. Nie dziw, jeżeli przy ustawie tychże Rad, wiele takich czynności do uzupełnienia pozostało, które się majątków obywatelskich dotyczyły; nie dziw także, że Rady obywatelskie przy rozpoczęciu urzędowań swo-

ich, najszczególniej uwagę swoją na pozostałe poradach Deputowanych czynności zwróciły, i że w myśl 137 Art. konstytucji w widoku przestrzegania dobra Województwa, poszukiwaniem dawnych należyłości, ukończeniem zaległych rachunków, i wstawianiem się do rządu o wymiar sprawiedliwości za dawniej doznane nadużycia i przeciążenia najszczególniej się zajęły, i tem samem żywszą uwagę na administracyjne stosunki zwróciły. Zatem poszło że gdy dla rozmaitych powodów Rady obywatelskie pomyślnych skutków tego rodzaju przedłożenia swoich dobra województwa dotyczących się niewidziały, przepowinniało wielu ich członków o najważniejszem powołaniu swoim, i albo się od niego odstręczyło, albo też obojętnem na głównejsze attrybutje okazało.

Lecz każdy gorliwy o dobro kraju swego obywatel, momentalnym powodom ulegać niepowinien; pomijając bowiem jakiegokolwiek bądź przyczyny niechęci, ma on ścisły obowiązek obstawania przy prerogatywach które Konstytucja Radom obywatelskiemu nadaje, i przejęcia się ich duchem, ażeby przez to niezachwiane upowszechniło się przekonanie, że Rady obywatelskie przez wybór sędziów, przez sumienne i dokładne oczyszczenie listy kandydatów

na urzędy, przez przestrzeganie dobra województwa i przez formowanie ksiąg obywateli prawo głosowania mających, wiele się do pomyślności krajowej, i do ustalenia ducha narodowego przyłożyć mogą.

Wejdzmy w szczegółowy rozbiór tych czynności Rad obywatelskich i urzędzeń które się każdego z nich tyczą.

Artykuł 157 konstytucji wyliczywszy atrybucje Rad obywatelskich, dodaje na koniec że wszystkie te czynności *według osobnych urzędzeń* odbywać się mają. Lubo niemasz dotąd wydanych urzędzeń tyczących się wyboru Sędziów, można jednakże względem tej ważnej atrybucji Rad obywatelskich niektóre uczynić uwagi.

Gdyby mi zadano do rozwiązania kwestją które z pomiędzy wszystkich praw politycznych najpewniejszą jest swobód narodowych rękojmią, niewahałbym się w odpowiedzi, iż całość tychże swobód na prawie wolności czynienia obywatelskich wyborów polega; lecz z tego i ten także wynika wniosek że niczem tak łatwo całej budowy pomyślności narodowej podkopać, i wszystkim swobodom dotkliwszego ciosu zadać niemożna, jak przez złe użycie prawa wyborowego, tak przez nikczemne, lekkomyślne lub podłe wybory. Jeżeli szczęście na-

rodu na zacnych i gorliwych reprezentantach jego w prawodawczej izbie polega, całość majątków dobra sława i życie obywateli od sumiennosci i zdatości sądowniczych urzędników zależy; jeżeli pierwsi nadają ruch i kierunek życiu politycznemu narodów, drudzy toż życie albo pięknem znamieniem moralnej dobroci piątują albo też ducha narodowego powszechną demoralizacją każą; dobroć i doskonałość ustaw, uniona prawodawców do nieśmiortelności podaje i wdzięczność pokoleń im jedna; dokładne i sumienne ich wykonanie, zawód przewrotności zamyka i czułe dzięki ocalonych i na prawą drogę naprowadzonych zyskuje. Wysoko tedy cenić powinniśmy drogą tę prerogatywę, powoływania do urzędów tych mężów którym opinja publiczna świadectwa zdatości i cnoty nieodmawia, lecz obok tego lękać nam się należy, ażebyśmy dla jakichkolwiek bądź powodów tejże prerogatywy nie nadużyli, i zamiast cnoty, przewrotności do wykonania ustaw niepowołali. Przy każdym wyborze przez Rady obywatelskie czynionym należałoby powtórzyć sobie tę niezachwianą prawdę; że wspaniałomyślny Monarcha nadawszy nam władzę i zupełną wolność czynienia wyboru między cnotą i nieprawością, oddał nam w ręce życie, majątki i dobrą

ślawę współbraci naszych; że jeżeli przez nas wybrani sędziowie złorzeczenie narodu na siebie ściągną; cała wina ich niegodziwości; nie na kogo innego jak na nas samych niespadnie; że w tym razie ogólne narzekanie na zły rząd, bynajmniej się rządowi tyczyć niebędzie, i że wszelka odpowiedzialność za złe postęпки władz sądowniczych na sam naród spadnie.

Kto żadnego niema doświadczenia, kto jest na szczęście i swobody kraju obojętnym, ten tylko może utrzymywać, że czynić wybór reprezentantów i urzędników łatwą jest rzeczą; lecz kto czułe zamiłowanie sprawy pospolitej w sercu swoim zapisał, kto już sumienie swoje na zapasy ze względami osobistości i z protekcją wystawiał, ten przyzna iż równie ważną jak trudną jest rzeczą czynić taki wybór osób, któryby potrzebie i oczekiwaniu narodu zupełnie odpowiedział.

W każdym państwie dzielićby można mieszkańców pod względem politycznym, na protegujących i na protekcji potrzebujących. Zabytki samowładności i wojennego bezrządu niepozwołyły dotąd wykorzeńić wszędzie tej dumy urzędniczej którą się najniższy nawet sługa publiczny względem tych otacza, którym rozkazy wydawać lub do któ-

rych rozporządzenia wyższej władzy i ustawy stosować mu przyjdzie. Zatem idzie, iż obywatel w naszym kraju, od dawnego już czasu, bo od epoki rozbioru Polski, tę niedorzeczną urzędniczą dumę znosić jest przymuszony, że się wrzędzie protekcij potrzebujących mieści. Niemożna się dziwić zatem iż pewnej słabości umysłu ulegnie, gdy raptownie z tej klasy do rzędu protegujących przejdzie, i że znajdzie niejakię ponęty w tem, gdy żebraną u siebie łaskę komu wyświadczyć potrafi. Właściwa człowiekowi chęć wywyższania się nad bliźniego, wzbudza w nim pewne upodobanie gdy tego przed sobą upokorzonym widzi, co nad nim dawniej górował: urząd zaś płaćny tyle ponęty zawiera, iż wielu współubiegających się o niego, na wszystkie upokorzenia momentalne przysłaną, byleby cel życzeń swoich osiągnąć mogli, przybierają oni najpokorniejszą postać, używają będą wszelkich przebiegów intrygi, nie przepomną o żadnej pomódz im mogącej instancji, zaczepią że tak rzekę wstępny bojem łatwowierność tego, z którego szydzą skrycie gdy mu podchlebstwa prawią, ażeby zachwiać stałość umysłu jego i nakłonić go do tej kreski co je sumienie obywatelskie odrzuca. Możnaż się przytem dziwić, powtarzam, że ten obywatel, co ze-

wsząd był uciskany, co tam oświadczenia łaski prosić musiał gdzie mu się sprawiedliwość należała, co częstokroć dla ocalenia własnego zanią nawet znosić musiał pogardę, ulega tak silnie na umyśle działającym ponętom, gdy mu nagle temu łaskę świadczyć przyjdzie u którego on się niedawno o nią dopraszał?

Z innej zaś strony, mając częstokroć powody niechęci ku niektórym urzędnikom, zastosuje to uczucie do wszystkich, i używać będzie służącego sobie prawa wyboru na to, ażeby zdatność i zasługę wykluczyć skoro mu uprzedzenie tak radzi: uprzedzenie króre równie złe skutki za sobą pociąga jak zbytnia łatwość w wysłuchaniu proźby i w świadczeniu łaski, bo jedno jak drugie słabości umysłowej dowodzi i wyborom z dobrem powszechnem niezgodnych przyczyną bywa.

Lubo już dość powszechnie są znane drogi którymi intryga dla dopięcia zamiarów swoich zmierza, lubo dla ich różnaitości i wielkiej liczby trudno jest wszystkie wkrótkim objać zarysie, nie odrzeczy jednakże będzie wspomnieć pokrótce o najpospolitszych, ażeby na nie uwagę tych zwrócić których w omamienie i w błąd wprowadzić pragną.

Skoro się tylko chwila czynienia wyborów na urzędy zbliży, ujrzymy liczne kandydatów i ich protektorów grono, uprzedzających nas ze wszech stron attencjami i uprzejmością. Pomijając małą liczbę tych co w własnych zasługach ufni, poprzestaną na tem iż chlubne świadectwa moralności, i zdatości złożą, i do tych milczących odwołują się zaleceń ażeby zaszczytny wybór zdanie opinji publicznej uświęcił; zobaczymy większą liczbę kandydatów na-przód śledzeniem tego zajętych, kto z pomiędzy znanych sobie osób na umyśle każdego z obierających wstawieniem się za nimi najmocniej działać mogą. Zatem pójdzie cały szereg instancji, listów rekomendacyjnych, wstawień i prózb przyjaciółek, krewnych, żon i matek, uburwionych powodami, dawności służby publicznej, dobroci charakteru, względów na wiek, na liczną rodzinę i. t. p. środków zniewolenia przychylności. Z pomiędzy tych osób instancją za kandydatami wnoszących, prócz pięci pięknej, najnieb. bezpieczniejszemi są ci, którzy za doznana łatwość od wybór czyniących pewną im wywdzięczyc się mogą przysługą, i co nie już pokorną prozbą jako raczej pewnym nakazującym tonem do dodania kreski klientowi swemu, ulegają-
co sobie osoby nakłaniają. Po tem wstępnem

łatwieniu sobie dalszych zabiegów swoich, nastaje bezpośrzebnie zaczepienie umysłów wybór czyniących osób przez samychże kandydatów: wtedy ujrzymy ich pokornych w przysionkach naszych, oczekujących dogodnej chwili ażeby odwoławszy się do poprzedniczych instancji, otoczyć nas wszelkimi pochlebstwa ponętami, zaręczać nam niewygastłą wdzięczność za doznaną przychylność w wyborze, i czynić to wyznanie iż pewnemi będą pomyslnych skutków własnych skoro tylko naszą uzyszczą łaskę. Skoro tym sposobem ujarzmią łatwo wierność naszą i przez wysokie cenienie znaczenia i wpływu naszego próżność w duszy ocea; pójdą wzaszczepianiu naszej umysłowej słabości i pewnemi będąc przychylności naszej, upraszać jeszcze będą o wstawienie się za niemi do innych wybór czyniących osób, a powtarzając u wszystkich też samą grę przebiegłości, pewnemi już będą wygranej, gdy ich jeden drugiemu nie wiedząc o sobie na wzajem zalecać będą. Natenczas rachować będą przychylnie sobie kreski i gdy porównywając je z wątpliwemi, wyższość dla siebie spostrzegą, mało dbać będą o tych wybór czyniących radców do których żadną drogą trafić niemogą. Nieprzepomną oni jednakże w dzień lub aż w wilją wyborów, kolejno wszystkich

protektorów swoich nawiedzić, ażeby w świeżej u nich zostawali pamiłci, jest to bowiem środek nader skuteczny do przypomnienia siebie przed samą chwilą wyborów, dla tego że przez to tkwi w umyśle wrażenie widzianej osoby a przytem i wspomnienie na wszelkie za nią wnoszone instancje: mówię z doświadczenia gdyż wiem przypadek iż przy mniej ważnych wyborach, pewien kandydat od żadnego prawie z wybór czyniących nieznany, przy wielkiej liczbie obieranych, wszystkie niemal uzyskał głosy dla tego że w sam dzień wyborów wszystkich odwiedził, i każdego w szczególności łasce się polecił.

Lecz prócz tych rozmaitych zewnętrznych sposobów zjednania przychyłności kandydatom, którzy na świadectwie opinji publicznej i własnych zasług polegać niemogą, są jeszcze wewnętrzne to jest w gronie wybierających za niemi działające sptężyny, któreby raz na zawsze ze wszelkich zgromadzeń tak ważnem przedmiotem zajętych wyłączone być powinny. Zależą one na głośnych, lub co goręza tajemnych zaleceniach kandydatów, za którymi się niektórzy z pomiędzy wybierających wstawiają. Strzedz się należy nadewszystko tych potajemnych proźb, do każdego w szczególności wnoszonych, aby dla tego dał choć jedną za kandydatem kreskę, ażeby on

że wstydem, dla powszechnej ku niemu niechęci nie-
spadł; owe tajemne wzbudzanie litości w każdym
obierającym, które częstokroć temu większość gło-
sów zapewni, nad którym się tylko litować chciano,
i co wszystkich w zadziwienie wprawi gdy się nad
spodziewanie jednomyślność uczucia politowania na
jaw wykaze.

Oby się wszystkie wybór czyniące osoby tą tak
ważną dla dobra powszechnego jak najmocniej prze-
jąc chciały prawdą, że dobroć wyboru na sumien-
ności ich polega, że każde uleganie próżności, po-
nętom, względem osobistym i instacjom wszelkie-
go rodzaju, staje się występkiem względem narodu,
gdy kreska wbrew przekonaniu dana, zasługę po-
mija, a przewrotność wieńczy.

Obowiązki Rad obywatelskich tem są ważniej-
sze, że duch tej instytucji zrobił grono obywatelskie
sędzią moralności i uczciwości tych, którym sprawo-
wanie urzędów ma być poruczone. Ustanowienie
kommissjów examinacyjnych zapobiega temu ażeby
się niezdatność do piastowania urzędów niedostała;
instytucja zaś Rad obywatelskich, jest najdzielniej-
szym środkiem wyłączenia samej nawet zdatno-
ści z rzędu obieralnych jeżeli jej cnota nietowarzy-
szy; na tamte spadnie odpowiedzialność za nieumie-

jętność urzędników, a te zaś całą winę ich niemoralności na siebie ściągają. Jedna i druga koniecznymi są warunkami pomyślności powszechnej, każda z nich sama tylko i towarzystwa drugiej pozbawiona jest zawiedzeniem ufności narodu, zakałem sławy jego.

Nietrzeba się dać ułudzić tem mniemaniem, jakoby sama uczciwość dostatecznym warunkiem do piastowania sędziowskiego urzędu była; bo ta uczciwość tak sumienna w sądach swoich, łatwo się da ułudzić powierzelnym pozorem słuszności gdy ducha ustaw zgłębić i rozporządzenia ich zrozumieć niepotrafi. Uczciwość i zdrowy rozsądek dostatecznymi dobrego przysięgłego są przymiotami; lecz sama uczciwość bez znajomości ustaw nigdy dobrego sędziego stanowić niemoże. Lecz zdrugiej strony w szkodliwszy jeszcze dla ogółu błąd popaść nienależy; utrzymując iż zdatność bez żadnego względu na moralność dobrego urzędnika stanowi: że któkolwiek ma tę za sobą zaletę już tem samem obywatelskiego wyboru jest godzien: dla tego poczytać można za występki przeciwko narodowi czynienie wyboru osoby bez względu na jej charakter. Gdyby się nawet miał taki zdarzyć przypadek, iż przy wydarzonych wyborach na urzędy sędziowskie liczbą

zdatnych do piastowania tych urzędów kandydatów takby była mała, iż wszystkich podających się wybraćby wypadało ażeby taką liczbę sędziów ustanowić, jaka prawem jest żądana, wielbiłoby należało tę radę obywatelską któraby wolała niedopełnić rozporządzenia i niedostateczną liczbę sędziów obrać, aniżeli zdatnego lecz wątpliwej uczciwości kandydata na ten urząd posunąć. Lepiej bowiem że na chwilę zbędzie narodowi na urzędniku, jakżeby złe skłonności sędziego przez długi czas charakter jego plamiły i nieominionych nieszczęść stały się powodem.

Co do poświadczenia zdatności urzędnika przez komisjsje examinacyjne, które pózniej z coraz większą skrupulatnością postępować powinny, uczynię tę uwagę iż ponieważ kraj nasz tylu podległ zmianom; tylu panom służył, tylu praw słuchał, niepodobną stało się rzeczą wymagać po osobach co wiek swój na usłudze krajowej strawiły, tych wiadomości co się dopiero późniejszych doświadczeń wypadkiem stały lub co ich dawniej w kraju naszym nienauczano. Z tego powodu zdaje się słusznym być ten wniosek, iż obecna jeszcze generacja, dawnych urzędników sądowych, co znakomite w kraju położyła zasługi, przy dochodzeniu jej stopnia zdatno-

ści na pewne względy zasługiwać powinna, zwłaszcza gdy powszechna wziętość, i szacunek do osoby przez opinią publiczną przywiązany, do piastowania znakomitych pojednawcy sporów naszych, funkcji, sam już powoływać ich się zdaje. Bolesną to jest bowiem i upakarzającą nawet rzeczą dla ludzi w urzędowaniu dawniej a później na ustroniu przy dobrej sławie zestarzałych, zdawać młodszym od siebie sprawę z tych wiadomości których użyteczność dawne już poświadczyły posługi. Dodawszy do tego ten wzgląd iż przy uzupełnieniu ustawy sejmowej o normalnem rozgraniczeniu przy którym znajomość dawnych praw polskich niezbędną się być okaże, znajdziemy mocne powody do powołania bez poprzedniczych prób examinowanych, dawnych urzędników sądowniczych na terazniejsze sędziowskie funkcje, skoro tylko, rzetelność i uczciwość charakteru do ich wyboru Rady obywatelskie skłoni.

Druga główna czynność którą konstytucja między attribucje Rad obywatelskich liczy, jest *formowanie i oczyszczanie listy kandydatów na urzędy Administracyjne*: względem niej jest nawet rozporządzenie konstytucji dopełnione przez wyrok Najjaśniejszego Pana z dnia 11 Października 1816. r. który sposób formowania i czyszczenia tejże listy opi-

suje. Zajmijmy się rozbiorem tegoż dekretu ażebyśmy ośnowę jego dokładnie pojęli i do samejże czynności stosować umieli?

Każdy dekret na pewnych wspierać się musi powodach, które zaniar jego dokładnie opisują: „Chcąc aby lista kandydatów, którą Rady wojewódzkie układać i oczyszczać będą, stała się zbiorem osób niewątpliwie zasługujących na wezwanie do „usług publicznych”, opiewa dopiero wzmiankowany Dekret szczęśliwie nam panującego Króla, i obejmuje, w tym tak jasno wyrażonym powodzie, wszelkie względem używania tej attrybucji Rad obywatelskich obowiązki. Najjaśniejszy Pan nadając nam Konstytucją chciał oddać narodowi władzę sądenia o moralności tych którzy mu służyć mogą, wydając zaś ten dekret wskazał sposób wykonywania tej pięknej prerogatywy narodu. Rady obywatelskie stały się tym z grona mieszkańców kraju wybranym sądem, przed którym każdy przyszły urzędnik publiczny, z czystem sumieniem, na świadectwie opinii publicznej i na zasługach własnych wsparty poniekąd stawać powinien, jeżeli ma miejsce w rządzie ubiegających się o urzędy uzyskać: na Rady obywatelskie spadnie więc odpowiedzialność jeżeli się znajdzie na liście kandydatów, taki który

zawiódł ufność publiczną lub hańbiącym splamił się czynem.

Mniemają zwykle iż ta odpowiedzialność nie może spaść na też Rady dla tego że prawo ich wpływ na oczyszczenia listy kandydatów nader ograniczyło, że przymuszone są Rady obywatelskie umieszczać na tej liście tych wszystkich kandydatów których Sejmiki i zgromadzenia gminne podały: lecz przejdźmy z uwagą wszystkie artykuły dekretu, tego dotyczącego się przedmiotu ażeby na to domniemanie odpowiedzieć.

Pierwszy artykuł stanowi; iż każdy przez polityczne zgromadzenia podany kandydat na liście obieralnych przez Radę Wojewódzką umieszczony będzie, jeżeli jest w używaniu *praw obywatelskich*. Ten warunek jest ważniejszy jak się z razu zdawać może: tóż bowiem rozumiemy przez używanie praw obywatelskich? Artykuł 9. Statutu organicznego odpowiada nam nato „ przez używanie praw obywatelskich rozumi się zdolność bycia powołanyu do urzędów publicznych. „Aby zostawać w używaniu praw obywatelskich (opiewa następujący artykuł) trzeba udowodnić 1mo. iż wykonano przysięgę wierności panującemu, 2do. iż się ma od roku w powiecie lub okręgu gminy stałe zamieszkanie,

3tio. iż już ma 21 lat skończonych, 4to. iż się nieznajduje w przypadkach pociągających za sobą utratę lub zawieszenie praw obywatelskich. „Artykuł 11. mówi dalej, iż prawo obywatelskie utracą się: 1mo. przez naturalizacją w obcym kraju bez pozwolenia rządu, 2do. przez przyjęcie bez zezwolenia rządu krajowego, urzędów, tytułów, pensji lub ozdób od rządów zagranicznych, 3tio. przez skazanie sądowe na kary cielesne lub hańbiące. Używanie praw obywatelskich jest zawieszono: 1mo. przez stan bankructwa lub konkursu, 2do. przez zostawanie w służbie prywatnej, 3tio. przez zostawanie pod udowodnionym zarzutem kryminalnym, 4to. przez zostawanie pod kuratelą, 5to. przez odanie pod sąd za wykroczenie w urzędzie. Przytaczam te wszystkie szczegóły względem używania praw obywatelskich, dla tego iż rozumiem, że na nie wszystkie przy formowaniu i oczyszczaniu listy kandydatów pilną baczność mieć należy. Nie bowiem łatwiejszego jak podług pierwszej części artykułu 1go, dekretu do tej ściągającego się czynności, umieścić w liście kandydatów tych wszystkich którzy na zgromadzeniach politycznych są podani, lecz daleko jest trudniej zastanowić się dokładnie nad tem, czy każdy z podanych kandydatów jest

w używaniu praw Obywatelskich; bo lubo spisy osób prawo głosowania mających mogą w tej mierze służyć za wskazówkę, potrzeba jeszcze przekonać się skrupulatnie o tem czy od czasu zapisania osoby do tegoż spisu, nieutraciła ona praw obywatelskich lub czyli w zawieszeniu tychże praw nie została? Dla tego zdaje mi się być obowiązkiem Rad obywatelskich, te z prawa wynikające położyć warunki bez których dopełnienia nikt na liście kandydatów na urzędy umieszczonym nie zostanie, to jest:

Naprzód: Zapisanie w Xiędze obywateli prawo głosowania mających lub w przeciwnym razie złożenia wszelkich dowodów które artykuły 8. i następujące statutu organicznego o Reprezentacji Narodowej wymagają ażeby dowieść że się jął w używaniu praw obywatelskich.

Powtóre: Złożenia urzędowego zaświadczenia, że się nie jest w żadnym przypadku utracenie lub zawieszenie praw obywatelskich za sobą pociągającym; od czasu zapisania siebie w Xięgę obywateli i aż do momentu zapisania siebie w poczet Kandydatów.

Potrzecie: podług rozporządzeń artykułu o którym mowa, zaświadczenia mienianego wypełnia-

nia obowiązków jeżeli kandydat był lub jest w służbie publicznej.

Co do pierwszego warunku mylnemby było to mniemanie, jakoby urzędnicy dziś w służbie będący, których J. X. Namiestnik postanowieniem swoim za kandydatów uznał od dopełnienia jego wolnemi być mieli. Xiąże bowiem Namiestnik mianując urzędników kandydatami niechciał przeto i nie, mógł uwolnić ich bynajmniej od tych warunków które sam Monarcha w dekrete swoim położył i dla tych co do listy kandydatów chcą należeć. Postanowienie X. Namiestnika dopełniło tylko tego względem urzędników dziś będących w zgromadzeniu politycznem, względem wszystkich w ogólności obywateli których jako kandydatów podają, jako naczelną nad nimi władza rozciągnął X. Namiestnik do nich swoją opiekę dla tego ażeby sejmiki i zgromadzenia gminne nieprzepomniały o nich, lecz ich od przepisów dekretu Królewskiego niewolnił. Rady obywatelskie zaś mieszcząc tychże dziś w służbie będących urzędników jako kandydatów w jednym rzędzie z kandydatami na sejmikach i zgromadzeniach gminnych podanemi, zastosować powinny do nich rozporządzenia Artykułu 1, dekretu Królewskiego, to jest, naprzód rozpoznać czy

każdy z nich w szczególności używa praw obywatelskich, i powtóre zadać od każdego złożenia świadectwa nienagannego postępowania w służbie publicznej; oczyszczać zaś będą tę ich listę w ten sposób, że wszystkich tych urzędników z niej usuną co praw obywatelskich nie używają, lub je utracili, albo też w ich używaniu są zawieszeni, i tych utorzy którzy szczególnych świadectw moralności nie złożyli.

Co do drugiego punktu to jest dochodzenia jak dalece każdy z podanych i umieszczonych na liście kandydatów na urzędy używa praw obywatelskich, ważną jest rzeczą ażeby Rada obywatelska zawsze była zawiadomiona o każdym kandydacie podobnym, któryby dla jakichkolwiek bądź powodów w używaniu tychże praw był zawieszony lub zupełnie je utracił; ażeby pewną a ściśle podanych przez siebie kandydatów kontrolę utrzymywała, i wymazywała z listy obieralnych, tych wszystkich coby nato zasłużyli. Bez tej bowiem przezorności ani ustawa dopełnioną być niemoże ani też rady obywatelskie za moralność przez siebie podanych kandydatów do pewnego przynajmniej stopnia ręczyć niemoga. Lista kandydatów niemoże być ani stałą ani niezmienną, i rady obywatelskie mają

<http://rcin.org.pl>

obowiązek przyglądania i sprawdzania ich, i donoszą rządowi o zmianach które w niej uczynił.

Artykuł drugi w mowie będącego Dekretu przepisując sposób układania i oczyszczania listy obywatelskiej stanowi iż Deputacja z trzech członków Rady złożona, trudnić się ma przejrzeniem spisów podanych na zgromadzeniach politycznych kandydatów, dla przekonania się czyli wszyscy dopełniają przepisów poprzedzającego artykułu i dla przejrzenia zarzutów któreby przeciwko nim czynione być mogły. Sam porządek rzeczy wymaga, ażeby wszelkie przygotowawcze czynności małej liczbie osób poruczone i przez nie dokładnie rozpoznane były, nim ogół o nich stanowić będzie; lecz nieidzie zatem, ażeby ta Deputacja z trzech osób złożona, sama się tylko układaniem i oczyszczaniem listy kandydatów trudnić miała, i zamiast imiennego przedstawienia tejże listy kompletowi Rady, i wykazania powodów do uchylenia tych co się w niej znajdować niepowinni, miała też Deputacja sama mieścić i usuwać osoby z listy i tylko ogólny raport z swej czynności Radzie składać. Sąd o moralności osób do służby publicznej powołanych, i o tem jak dalece przepisy prawa do nich stosować się dają, za nadto ważną jest attrybucją Rady oby-

watelskiej, ażeby ją bez warunkowo na trzy osoby złać miała. Nie powinna się ona dać odstręczyć mozolną i wiele czasu zajmującą pracą, i dla przedszego ukończenia dzieła ślepo wyrokowanie trzech z grona swego wybranych członków podpisać; bo lubo wątpić nienależy że te osoby ufność powszechnie posiadać będą, niemożna jednak żądać ażeby o podanych kandydatach dokładnie sądzić mogły, niemożna zezwolić na to, ażeby wątpliwe przypadki w tak małym komplecie rozstrzygać miały. Według brzmienia przytoczonego artykułu, zapewnia się deputacja o tem czy każdy kandydat podany czyni zadosyć warunkom prawa, to jest czy używa praw obywatelskich, i przegląda zarzuty przeciw któremu z nich czynione: czynność jej nie jest więc stanowczą lecz tylko przygotowawczą; winna ona według art. 3. wniesć na Radzie i całemu kompletowi do decyzji przedstawić naprzód: imienny wykaz tych wszystkich z pomiędzy podanych kandydatów którzy nie używają praw obywatelskich i powtórę zarzuty przez siebie rozpoznane. Dalej zaś rady jest obowiązkiem zastanowić się dokładnie nad wnioskami 1. Deputacji i wyrzec stanowczo kto z pomiędzy podanych kandydatów, lub z pomiędzy urzędników którzy za po-

danych kandydatów uważani być mają, do listy obieralnych wpisany być niema; jak to następujące artykuły Dekretu dokładnie opisują, a z tego wszystkiego łatwo wnosić że pośpiech w całej tej czynności nie dozwala dopełnić przepisów ustaw i zaufanie narodowe zawodzi, zwłaszcza że artykuł 7. stanowi, iż listy obieralnych przez Radę Obywatelską sporządzone są nieważne, skoro przepisy dekretu przystąpionemi zostały.

Co do zarzutów przeciwko podanym kandydatom czynionych, słuszną jest przeczność ustawy, która bezimiennie usuwa i te tylko za ważne uznaje które dostatecznemi dowodami są poparte. Lecz w tej mierze ważną jest ta uwaga na posiedzeniach rady Województwa Mazowieckiego uczyniona, iż ponieważ na zgromadzeniach politycznych, osoby z obcych powiatów mało komu z przytomnych znajome, są na kandydatów podawane. że dla tego zdarzyć się może iż podjęta w swoim powiecie lub okręgu osoba, dla uniknienia zarzutu, w takim miejscu o podanie siebie na kandydata na urzędy starać się będzie gdzie nie jest znaną i gdzie się zarzutów nieobawia; wyniknie stąd, iż właśnie przeciwko tym żalne nie-
dojdą do rady obywatelskiej zarzuty, którymby je

uczyniono, gdyby z właściwego sobie miejsca podani byli. Ten wzgląd nader ważny, przywodzi potrzebę albo podania do wiadomości wszystkich przez pisma publiczne kandydatów na wszystkich zgromadzeniach politycznych podanych, albo też ograniczenia w tem wolności podawania tychże kandydatów, ażeby tylko znane w powiecie lub okręgu osoby na tychże zgromadzeniach podawane być mogły; w każdym razie wkłada ta tak słuszną uwagę, obowiązek na radę obywatelską postępowania z największą skrupulatnością przy układaniu i czyszczeniu listy kandydatów na urzędy.

Z resztą uważać jeszcze można, że sama rada obywatelska ma prawo czynienia zarzutów podanym na kandydatów, zwłaszcza tym przeciwko którym jako urzędnikom zażalenia dowodami wsparte do tejże rady o jakiegokolwiek nadużycia władzy nadeszły. To prawo wynika z atrybucji rad obywatelskich sądenia o obieralności urzędników; wykonanie jego mogłoby się stać hamulcem wielu nadużyciów, skoroby obawa wykreślenia z listy obieralnych ich popelnianiu towarzyszyła.

Trzecia atrybucja rad obywatelskich 137 Artykułem konstytucji wskazana jest przestrzeganie dobra Województwa.

Dobro powszechne, a przy tem i dobro mieszkań-
ców pewnej części kraju jest wyrazem tak ogólnym,
iż pod jego znaczeniem zbyt wiele objąć
można, i to nawet co zgłębiając dokładnie rze-
czy dobrem zwaczyć się niemogło. Gorliwe chę-
ci o pomyślność powszechną, mogą częstokroć iść
dalej w życzeniu i zamiarach swoich, jak rzeczywi-
ste potrzeby i możność mieszkańców pozwala, i
żądać zaprowadzenia lub zamięszania tego, czego
ustanowienie lub zamięszanie właśnie z dobrem po-
wszechnem zgodnem nie będzie. Chwalebne chę-
ci powodują niejednego, który z atrybucji rady
obywatelskiej przestrzegania dobra Województwa
korzystać pragnie, do podania myśli względem przy-
niesienia ulgi lub zaprowadzenia nowej instytucji
co właśnie w tej chwili wykonaną być niemoże.
Jeżeli w tym razie przywiązuje prócz czystej chę-
ci interes lub szczególne polubienie własnego pro-
jektu, natenczas stara się wszelkimi sposobami
utrzymać go i zyskać zezwolenie wszystkich na to
ażeby jako podający rzecz dobrą Województwa tyczącą
się do rządu podanym został. Z tąd pochodzą nieraz
żywe w licznych rodzących gronie dyskusje, które
pominawszy stratę czasu, nietylko że nie są korzy-
staniem z atrybucji <http://rcin.org.pl> przestrzegania dobra Woje-

wódtwa, lecz i owszem przez to mu rzeczywiście szkodzą, ze uszczuplając krótkie chwile naradom rad obywatelskich przyznane, nie pozwalają im dokładnie ważniejszymi zająć się czynnościami.

Powiedziałem na początku tych uwag moich, iż czas i okoliczności w których rady Wojewódzkie urządować zaczęły, były powodem do wielu przedstawień z ich strony do rządu czynionych, które nie tak wyraźnie z ich powołania wynikały. Taż sama może okoliczność niedozwoliła zapewne rządowi przychylić się do tychże przedstawień, a częste odmawianie rezolucji drażliwym będąc dla dobrych obywatelskich chęci, odstręczyły wielu od samego powołania członka rady, i złe na nich wrażenie o całej instytucji uczyniły. Lecz jakkolwiek ważną dla dobra ogółu jest rzeczą, wstać się za sprawą publiczną, najpewniejszy sposób pozbawienia tejże sprawy opieki naszej, będzie odstręczenie się od działania, i od używania tych praw które nam Karta Konstytucyjna przyznaje. Starajmy się zgłębić przyczyny, które mogły rząd nakłonić do odmówienia nam tego, o cośmy się dla dobra województwa starali, niedajmy się odstręczyć jedną odmawiającą rezolucją, jeżeli nieodzownie o słuszności i koniecznej potrzebie przełożenia nasze-

go przekonaniem jesteśmy, starajmy się w tym razie mocniejszych za przełożeniem naszym użyć powodów, lecz nadewszystko nie dajmy się powodować miłości własnej, i interesowi osobistemu, nie chciejmy uznać tego za koniecznie potrzebne, i z dobrem powszechnem zgodne, co tylko skłonnościom naszym dogadza, nastąpmy zawsze światlejszemu zdaniu, skoro spostrzeżemy iż rzeczywiste potrzeby i możność współobywateli naszych przy niem obstają.

Postanowienie X. Namiestnika z dnia 15. Maja 1816 r. bardzo dokładnie rozwija rozporządzenie konstytucji, tę attrybucję radom obywatelskim nadające. Artykuły 7. i 8. tegoż postanowienia wskazują o co się też rady starać i czemu zapobiegać powinny. Postrzeżenia dźwignienie umysłów, przyśpieszenie oświaty i ustalenie ducha narodowego na celu mające, wiele dobrego całemu krajowi zjednać mogą, jeżeli w przyzwoitym czasie i ze względem na możność dochodów publicznych i prywatnych, i na okoliczności miejsca i czasu czynione, żadnych słusznych powodów do odrzucenia ich

w sobie zawierać niebędą. Z pomiędzy tych ważnych przedmiotów usiłowań rad obywatelskich, szczególniejszą zwracam uwagę na ustalenie ducha narodowego, bo jako przywiązany do kraju mego obywatel, przekonany jestem że Polski szczęście na ustaleniu i rozkrzewieniu tego ducha najistotniej polega. Jeżeli wszystkie narody, tem bardziej też nasz który dopiero jako dzieło dobroci i wspaniałości powstał, i nowem życiem politycznem oddychać zaczyna, na jedności obywateli, na jedności wierzycieli przywiązania do tronu i konstytucji, słowem na gorliwości i cnocie obywatelskiej budowę pomyślności i potęgi swojej jedynie wznosić może.

Równie jak człowiek słaby i lekkomyślny, rozmaitemi skłonnościami i namiętnościami powodowany, zmienia swój sposób myślenia według okoliczności, waha się zawsze gdy działać potrzeba, i stałości umysłu pozbawiony, ani prawdziwej niepodległości, ani też tego szczęścia znać nie może, co je mocne przekonanie o dobroci chęci i zamiarów swoich za-

pewnia; tak też naród jako polityczne ciało uważany, póty na stałych zasadach, pomyślności i potęgi swojej oprzeć niezdola, póki się jednostajność obywatelskich uczuć i zasad politycznych między członkami jego nie rozkrzewi i nieupowszechni. - Lecz równie jak moralne i naukowe wychowanie człowieka, rozwija w nim zaród tych przymiótów i wiadomości, które stałości umysłu i dobrego sposobu myślenia są zasadami, tak instytucje polityczne narodu, dokładne przejęcie się niemi i upowszechnienie zasad na których się one opierają, jednostajność uczuć obywatelskich rozkrzewić i duch narodowy ustalić mogą. Złe wychowanie, przewrotne zasady od młodości w sercu zaszczone, trują moralność człowieka, i w równie nieużyteczną jak nieszczęśliwą zamieniają go istotę; instytucje polityczne sprzeczne z potrzebą ludu i wieku, i nie oparte na szanowaniu praw człowieka, trują zaród wszelkich cnót obywatelskich, upowszechniają gnuśność i oziębłość, są szkodliwe gorliwości i poświęcenia się sprawie publicznej, i trują tego ducha

narodowego, co się z pod brzemienia ciemnoty wydobyć nie może. Taki jest los tych nieszczęśliwych istot, które pod dowolnym rządem oligarchji lub samowładności ojczyznę dla siebie znalazły; lecz tam gdzie polityczne ustawy winny hołd prawom człowieka oddały, tam gdzie swobody narodowe Konstytucja członkom jego przyznała, tam duch narodowy zaród cnot obywatelskich w sercach rozwija, tam się on krzewić i upowszechniać może, i aż do tego pożądanego dojdzie kresu, w którym się pierśi wszystkich krajowców niezłomną swobodę narodu staną tarczą, a serca ich najstalszą kartą konstytucyjnej i tronu podporą.

Lecz postępując dalej w porównaniu naszym, jeżeli trudną jest rzeczą uaprowadzić na drogę prawości i ustalić sposób myślenia tego człowieka co w obłąkaniu jedynie tylko natchnienia namiętności słuchał; trudniej jest jeszcze sprostować i do jednomyślności uczucia obywatelskie w takim narodzie sprowadzić, który rozmaite przeszędłszy koleje, padłszy wielu niedorzecznych instytucji politycznych ofiarą,

i samej nawet nadziei swobód pozbawiony, raptownie poniekąd do ich używania jest powołany i zacząć musi od tego ażeby zrozumiał i pojął ducha nowych instytucji, co mu też swobody zaręczają. Niepodobna żądać ani spodziewać się nawet, ażeby w takim narodzie wszyscy członkowie jednym przejści byli czuciem, ażeby wszyscy równie wyraźnie przeznaczenie i cel tych instytucji pojąć mogli: lecz ponieważ one właśnie najdzielniejszą politycznej że tak rzekę edukacji narodowej są sprężyną, obowiązkiem jest dobrze myślących zgłębić je dokładnie, rozkrzewiać wyobrażenia które ich pojęcie ułatwiać mogą, i ustalić za ich pomocą tego ducha narodowego co właśnie ich ma być dziełem.

W dalszem rozwinięciu czynności rad obywatelskich przestrzeganie dobra Województwa na celu mających, stanowi artykuł 8 postanowienia JXMC. Namiestnika wyżej przytoczonego; iż też rady wszelkie wykroczenia urzędników publicznych w Województwie postanowionych tak cywilnych jako i wojskowych

rządowi donosić powinny. Złe by sobie kto zrobił wyobrażenie o tym obowiązku rad obywatelskich, gdyby rozumiał iż dopełniając go, prostych oskarżycieli pestać na siebie przybierają: taki bowiem sposób uważania rzeczy uwłacza godności rad z grona obywatelskiego wybranych; obowiązek ten bowiem sam przez się z ducha całej instytucji wypływa. Bo jeżeli wybór sędziów i czyszczenie listy kandydatów, władzę sądzenia o moralności urzędników radom obywatelskim przyznały, wynika stąd, że muszą mieć także władzę śledzenia wszelkich postępków tego którego już raz za godnego urzędu uznały, mieszcząc go w liście kandydatów lub zaszczycając wyborem; i same powinny najpierwsze donosić rządowi o wykroczeniach przez nich popełnianych, ażeby dowiodły że nie są uprzedzone przy zdaniu swoim o osobach, i że ściśle tego pilnują ażeby się przewrotność i nieuczciwość do tego grona niezakradała za którego nieskazitelność ręczyć się zdają. Daleki niechaj będzie zawsze od rad obywatelskich wszelki wzgląd osobistej niechę-

ci przeciwko obwinionemu urzędnikowi; niechaj za najmniejszym pozorem nie zanoszą skarg swoich do rządu, lecz z drugiej strony niechaj stale obstają przy żądaniu wymiaru sprawiedliwości i kary, gdy się o rzeczywistości przewinienia przekonają: bacząc zawsze na tę wielką prawdę, że dobrze urządzona odpowiedzialność urzędników w państwach konstytucyjnych; jedną z najmocniejszych zabezpieczeństwa osobistego jest rękojmią.

Tenże artykuł zakazuje porozumienia się rad obywatelskich w celu upowszechnienia skarg. Poddając się temu rozporządzeniu rady, winne jednakże na to zwrócić uwagę iż ponieważ zakazanem jest wszelkie znoszenie się z innymi radami, a obok tego mają obowiązek ręczenia za moralnością osób urzędy publiczne w Województwie właściwem piastujących; więc z tego wynika dla nich prawo żądania, ażeby każdy z jednego do drugiego Województwa przeniesiony, do którego przeszedł, przyniósł świadectwo od rady Województwa co je opuścił jako jest w liście kandydatów przez nią sporządzonej

umieszczony. Bez tej ostrożności niebędą nigdy rady wiedzieć czy osoby piastujące urzędy w kraju są umieszczone w listach obieralnych lub nie, bo nic łatwiejszego jak starać się o urząd w innem Województwie, gdy w właściwym sobie umieszczenia w tejże liście kandydat nie będzie mógł otrzymać.

Prócz tych głównych atrybucji mają jeszcze Rady obywatelskie na mocy artykułu 6go statutu organicznego o reprezentacji narodowej, włożony na siebie obowiązek układania xiąg obywatelskich, to jest stanowienia, z zastrzeżeniem potwierdzenia Senatu, względem używania praw politycznych przez pojedynczych mieszkańców kraju. Wyznać należy iż w tym punkcie niektóre wątpliwości zachodzą.

Artykuł pierwszy wspomnianego dopiero statutu organicznego opiewa: „przez używanie praw politycznych rozumie się udział do reprezentacji narodowej i do wyboru urzędników,” zdaje się podług tego iż myśl ustawy była przyznać używanie praw politycznych, tym z pomiędzy obywateli, którzy mają prawo obierania

posłów i radców wojewódzkich. Artykuł 5. stanowi: iż używanie praw politycznych w pewnym obwodzie zależy od wpisania w księgę obywatelską powiatu lub okręgu gminnego, z tąd wypada iż każdy kto jest wpisany w księgę obywatelską używa praw politycznych, a że nader ważną jest rzeczą dla narodu, ażeby przyznanie tych praw ściśle oznaczonem było, więc rady wojewódzkie mają obowiązek uchylenia wszelkich wątpliwości w tej mierze zachodząc mogących i sporządzenia ksiąg obywatelskich z największą ile być może skrupulatnością. Niewiem jak w innych województwach księgi obywatelskie są sporządzone, lecz to wiem iż rada obywatelska województwa Mazowieckiego zastawszy w zastępstwie swoim przez radę departamentową, księgi te bardzo niedokładnie ułożone, chciała się szczerze zająć ich sprostowaniem, i poleciła członkom swoim zbierania wpisów w przytomności na miejscu, dla tego ażeby wciągnąć do ksiąg tych obywateli prawo głosowania mających których przy pierwszym spisie opuszczono; ażeby sprostować pomyłki które się

w samem zapisywaniu wcisnęły. Ten zamiar nie przyszedł do skutku dla tego że władze miejscowe Administracyjne pomocy swej Radom odmówiły i księgi Obywatelskie dla braku potrzebnych wiadomości z pożądaną dokładnością sporządzone nie zostały. Nieprzewiduję nawet ażeby do tego porządanego doszły stopnia, jeżeli władze administracyjne zawsze ani dość wczesnie ani dokładnie tych wiadomości radom udzielać nie będą, i jeżeli do innego spisu osób prawo głosowania mających dowody, toż prawo p. świadczające, zwłaszcza do nowo przybyłych dołączone nie zostaną. Jeżeli zaś księgi obywatelskie bez potrzebnych wiadomości i dowodów sporządzane będą, wtedy nawet żadna wątpliwość względem umieszczania w nich podawanych przez władzę miejscowe osób zachodzić nie będzie, lecz wtedy też rady obywatelskie sumiennie za to nie będą mogły ręczyć czy wszyscy spisem objęci, mają istotnie prawo głosowania i używania praw politycznych lub nie.

Zwrócić także należy uwagę na artykuły 13. i 14. przytaczanego Statutu organicznego

które obejmują przypadki utratę praw politycznych za sobą pociągające. Jestto nader ważnem i do utrzymania godności narodowej mierzącem rozporządzeniem, ażeby ten utracił używanie praw politycznych, kto je ofiarowaniem lub przyjęciem datków w celu zyskiwania lub udzielenia kresek na zgromadzeniach politycznych znieważył. Prawo czynienia wyborów jest w dzisiejszym układzie towarzyskim narodów, tak ważną i stanowczą ich prerogatywą, że z największą skwapliwością od jej udziału tego uchylać należy, kto sprośnych używa środków ażeby stanął w rządzie reprezentantów narodu, gdy go do tego życzenia obywatelskie niepowołują; a tem bardziej i tego co dla podłej interesu własnego rachuby, staje się współnikiem występku przeciwko Konstytucji i swobodom narodu. Słusznie także pozwala następujący artykuł zaprzeczać używanie praw politycznych tym którzy przez oziębłość swoją niegodnemi ich się okazują, i lekce sobie wazą tę swobodę, której narody tak ciężkim znójem i tak długim pasmem nieszczęść dokupiły.

Lecz cóż mogą skutkować najlepsze ustawy, jeżeli je nikt niewykona? Któż to będzie stróżem tych zbawiennych rozporządzeń, tak mocno nieskazitelność charakteru narodowego obchodzących? Któż jeżeli nie to obywatelskie grono które ma sobie rozkrzewianie i utrzymanie ducha narodowego między obowiązki nowe policzonem? Ten członek Rady który za szczycony został tą godnością na zgromadzeniu politycznem, może wiedzieć wszystkie odbywania się jego szczegóły; nieżądając po nim podłego szpiegowstwa, które najsromotniejszym nikczemnych jest rzemiosłem, można włożyć na niego obowiązek ażeby stanął jako obrońca sprawy narodowej, gdzie niegodziwy przeciw niej zamach spostrzega; niech w gronie swej Rady otwarcie wyjawi postęпки których był świadkiem, niech złoży w niej uczucie boleści obywatelskiej, gdy oziębłość na swobody narodowe w swoim spostrzegł powiecie. Rady zaś Obywatelskie pomnąć na to powinny, że ich pieczy rozkrzewianie drogiego zarodu cnót obywatelskich jest poruczone, niechaj staną że

tak rzekę w odsieczy w każdym razie gdy niegodziwość sprosny zamach przeciwko tym cnotom wymierzy; niechaj powołają przed właściwe sądy tych co na wyłączenie z grona obywatelskiego zasłużyli, i niechaj napomną oziębłych i niebacznych lub zaprzeczą im wolności używania tych praw o które niedbają. Próżną jest tylko ta wymówka iż się współobywatele zaskarżać nienależy, niezapominajmy bowiem że ten co się przez występki niegodnym narodu okazał, co sprawę pospolitą na uszczerbek narażając, niezmytą okrył się plamą, imię współobywatela naszego nosić niepowinien i w naszym rządzie miejsca zajmować niemoże.

Te są pokrótce myśli które o Radach Obywatelskich wyjawić pragnąłem, w przekonaniu iż znajdą się tacy którzy sprostują te zdania co je mylnemi być osądzą i większe przez to światło na wszystkie okoliczności tyczące się tej prawdziwie narodowej Instytucji rzucą. Nie wątpię bowiem <http://rcin.org.pl> żeby się coraz żywszy udział

tem wszystkim co szczęście Polski obcho-
dzi w Polskich niemiął ocucać sercach.

Jakże wysoko podług tego zdania cenić po-
winniśmy tę piękną atrybucją Rad obywatelskich
która im rozkrzewianie i ustalenie ducha naro-
dowego porucza! jak usilnie starać nam się na-
leży o to, ażebyśmy się do tego tak wielkiego
celu ile możności naszej przyłożyć mogli. A
któż to łatwiej uskutecznić może jak owe zgro-
madzenia Obywatelskie które z instytucji poli-
tycznych narodu wypływają, jak poważne pra-
wodawców grono i te opiekuńcze rady którym
dobro Województwa jest poruczone? Działanie
ich na ustalenie ducha narodowego również mo-
że, jest ważnem był by się świętością obowi-
zków swoich przejęły i gorliwie dopełniać je
usiłowały; mogą bowiem przykładem i uczyn-
kiem do dopięcia tego tak ważnego celu zmierzać.
Przykładem, gdy jedność i zgoda, gorliwość i wy-
trwałość w pełnieniu obowiązków ich posiedze-
niom przewodniczyć będzie; uczynkiem, gdy tego
ducha i jedności uczuć obywatelskich między
ziomkami upowzięchemia starać się będą; gdy

natchnieni poświęceniem się sprawie publicznej członkowie tychże rad w gronie przyjaciół i znajomych swoich do gorliwości w korzystaniu ze swobód obywatelom przyznanych i w pełnieniu obowiązków przez konstytucją na nich włożonych zachęcać ich będą. Nie tylko każdy członek z osobna lecz i cała rada może i powinna używać tej prerogatywy swojej rozkrzewiania ducha narodowego, prostując sposób myślenia wśród obywateli tam gdzie: złe zrozumienie konstytucji w niedopełnianiu właściwych obowiązków obaczą. Jeżeli n. p. spostrzeże, iż w powiecie jakim Województwa swego Obywatele na własne swobody obojętnemi się okazują, czyliby nie mogła rada Obywatelska zachęcającą wydać odezwę do nich, chwalać gorliwych wianem miejscu obywateli i zalecając im ich za wzór naśladowania godny? Podobne odezwy za wiedzą Rządu wydane, zupełnie są zgodne z duchem instytucji i z tą częścią obowiązków rad obywatelskich która ~~jest~~ ducha Narodowego ~~tworzy~~.

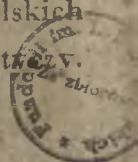
BADAŃ LITERACYJNYCH PAN

BIBLIOTEKA

<http://rcin.org.pl>

00 330 Warszawa, ul. Nowy Świat 76

Tei. 26-69-61

WA

<http://rcin.org.pl>

